ПУБЛІКАЦІЯ / UK

Артур Будовський і Liberty Reserve. Як працювала каса кіберзлочинців

Опубліковано 17.11.2026 · Оновлено 17.11.2026

Як влаштована Liberty Reserve, звідки взялися 8 млрд доларів обороту і чому її засновник Артур Будовський отримав 20 років у справі про відмивання грошей.

Артур Будовський на слуханнях у Мадриді, січень 2014 року. Фото Javier Lizon (AP), опубліковано El País. Логотип Liberty Reserve — Wikimedia Commons. Фон — редакційна ілюстрація.

Ще до масового поширення криптобірж гроші вже можна було переказати людині в іншій країні, знаючи лише номер її онлайн-рахунку. Liberty Reserve перетворила цю ідею на велику платіжну систему. На момент закриття у 2013 році Мін’юст США нарахував у неї понад 5,5 млн акаунтів і сукупний оборот понад $8 млрд. Її засновник Артур Будовський спочатку заперечував, що знав про злочинних клієнтів, а в 2016 році визнав провину й отримав 20 років. Що він побудував у Коста-Ріці й як онлайн-каса виявилася придатною для злочинного ринку?

Liberty Reserve вела власний реєстр платежів

Користувач бачив баланс і міг переказати електронні одиниці на інший рахунок Liberty Reserve. Запис про переоформлення балансу робила сама компанія. Введення та виведення грошей відбувалися через незалежні обмінники. Сторонні обмінні пункти приймали звичайні гроші, зараховували еквівалент на рахунок або викуповували баланс. У результаті утворювалася мережа з двома типами операцій: записи всередині платформи та розрахунки з обмінниками за її межами.

Для покупця це спрощувало переказ за кордон. Для регулятора поставало питання, яка сторона взагалі бачить клієнта та джерело грошей у повному обсязі. Liberty Reserve могла бачити рух між своїми рахунками, обмінник — фінансування окремої операції. Слабка перевірка особи всередині системи та тривалий обіг коштів між рахунками обмежували корисність цих даних для визначення кінцевого одержувача. При цьому головна компанія контролювала правила ведення рахунків і могла посилити перевірку.

Термін «цифрова валюта» у документах 2013 року описує одиниці платіжної системи. Баланси забезпечував центральний оператор, а користувачі довіряли його обліку. Ця архітектура відрізнялася від публічних блокчейнів, які стали відомими пізніше. Звідси й ефект припинення роботи Liberty Reserve: зникала центральна система, в якій користувачі бачили та переміщували свої баланси.

З Нью-Йорка до Коста-Ріки

Прокуратура Південного округу Нью-Йорка простежує історію Liberty Reserve аж до Брукліна. Будовський і Володимир Кац задумали проект приблизно у 2001 році, а запрацював він наприкінці 2005-го. До цього вони керували обмінником GoldAge і познайомилися з клієнтами, які купували електронні гроші для високоприбуткових інвестпроектів. Американські судові

матеріали характеризують значну частину таких проектів як фінансові піраміди.

У 2006 році Будовського та Каца затримали, а згодом вони визнали свою провину у веденні GoldAge без необхідної ліцензії на грошові перекази. У наступні два роки операції Liberty Reserve перенесли до Коста-Ріки. Американська прокуратура пов’язує цей переїзд із спробою вивести бізнес з-під прямого контролю США. Будовський також відмовився від американського громадянства.

Після затримання в Іспанії у 2013 році коста-риканський прокурор, якого цитувало видання The Tico Times, назвав Будовського громадянином Коста-Ріки українського походження. У публікації наводиться повне ім’я Arthur Budovsky Belanchuk. Українське походження та громадянство — це різні біографічні відомості. Підтвердження чинного українського громадянства у знайдених документах відсутнє.

Недостатню перевірку особи перетворили на властивість продукту

Американська прокуратура описує Liberty Reserve як компанію, яка навмисно залучала операторів пірамід та інших клієнтів, зацікавлених у непрозорих розрахунках. Згідно з її матеріалами, керівництво мало інформацію про походження частини переказів, але заходи щодо протидії відмиванню грошей на практиці залишалися слабкими. Керівники, як стверджувало відомство, заважали як зовнішнім регуляторам, так і власним співробітникам, відповідальним за контроль, виявити потік підозрілих операцій.

Особливість цієї історії полягає в тому, що можливості сервісу визначалися політикою оператора. Зробити перевірку особи обов’язковою, зупинити підозрілий переказ або заблокувати обліковий запис міг той самий центр, який реєстрував розрахунки. Компанія зросла завдяки міжнародним платежам, і суть справи полягала в рішеннях керівництва: кого залучали, як перевіряли клієнтів і що робили, коли ставало відомо про походження активів.

$8 млрд обороту, $6 млрд у заголовках, $250–550 млн у угоді

Сума	Що за нею стоїть

Понад $8 млрд	Загальна вартість понад 78 млн транзакцій Liberty Reserve до зупинки системи у 2013 році, за даними Мін’юсту.
Близько $6 млрд	Масштаб передбачуваного відмивання грошей у публічному викладі обвинувачення на момент його оголошення у 2013 році.
250–550 млн доларів	Діапазон злочинних коштів, відмивання яких у зв’язку з акаунтами, що базувалися в США, Будовський визнав у рамках угоди.
Понад $300 млн на місяць	Обсяг платежів на піку активності наприкінці 2012 року, згідно зі звітом прокуратури.

В американському повідомленні про вирок окремо описано географію. На користувачів із США припадало понад 600 тис. акаунтів, а їхню частку в загальному обороті відомство оцінило в $1–1,8 млрд. Це оцінка всіх операцій користувачів із США. Діапазон $250–550 млн, про який йдеться в угоді, описує визнані злочинні кошти, пов’язані з американськими акаунтами. Застосовувати цей діапазон до всього світового обороту або видавати світовий оборот за суму, особисто отриману Будовським, підстав немає.

Дві позиції Будовського та дві дати

На засіданні в Мадриді в січні 2014 року Будовський заперечував, що знав про злочинців серед клієнтів. За репортажем El País, він пояснював переслідування спробою усунути конкурента на ринку грошових переказів. Архівне фото на обкладинці зроблено того дня в мадридському суді. У жовтні 2014 року Іспанія видала його Сполученим Штатам. 29 січня 2016 року Будовський визнав свою провину у змові з метою відмивання грошей. Федеральний суд у Манхеттені засудив його до 20 років позбавлення волі у травні того ж року.

Паралельно розвивалася історія фінансового регулювання. У 2013 році FinCEN визначило Liberty Reserve як іноземну фінансову установу, що викликає особливе занепокоєння у зв’язку з відмиванням грошей. У лютому 2016 року відомство відкликало цей висновок і запропоновані заходи. У повідомленні названо причину: Liberty Reserve на той час припинила існування як іноземна фінансова установа. Американський судовий процес проти засновника продовжився і завершився призначенням покарання в травні.

Що зникло разом із Liberty Reserve

Компанія могла обслуговувати користувачів на різних континентах, доки розрахункові рахунки існували всередині однієї системи, а обмінники забезпечували зв’язок зі звичайними грошима. Коли розслідування дійшло до оператора, регулятори отримали доступ до центральної точки мережі. Масштаб операцій дозволяв роками утримувати клієнтів у межах одного сервісу. Він же залишив у розпорядженні слідства оглядову історію рахунків, обсягів та поведінки самої компанії.

Джерела

1. Міністерство юстиції США — вирок Артуру Будовському, 6 травня 2016 року
   https://www.justice.gov/usao-sdny/pr/liberty-reserve-founder-arthur-budovsky-sentenced-manhattan-federal-court-20-years

2. FinCEN — висновок щодо Liberty Reserve та ризиків відмивання грошей
   https://www.fincen.gov/resources/statutes-regulations/federal-register-notices/finding-liberty-reserve-sa-financial

3. FinCEN — відкликання висновку та запропонованих заходів у 2016 році
   https://www.fincen.gov/notice-regarding-withdrawals-findings-and-proposed-rulemakings-under-section-311

4. The Tico Times — дані прокурора Коста-Ріки про Будовського
   https://ticotimes.net/2013/05/23/costa-rican-arrested-in-spain-for-alleged-financial-crimes

5. El País — позиція Будовського на слуханнях у Мадриді та архівний портрет
   https://english.elpais.com/elpais/2014/01/27/inenglish/1390838984_501027.html

6. Associated Press у The Guardian — початкова оцінка звинувачення 2013 року
   https://www.theguardian.com/world/2013/may/30/liberty-reserve-budovsky-marriage

7. Wikimedia Commons — архівний логотип Liberty Reserve
   https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Liberty_Reserve_logo.svg

Використання матеріалів

У разі використання матеріалів обов’язкове активне посилання на оригінальну публікацію.

Оригінал матеріалу

https://kartel-khimprom.com/uk/article/artur-budovskij-i-liberty-reserve-yak-praczyuvala-kasa-kiberzlochinczіv/